

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση την εποχή του Covid-19. Ποιοτική Προσέγγιση στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Αμοργιανιώτη Ειρήνη

ΔΕ Εκπαιδευτικός, ΠΕ02, M.Ed.

eamorgiani@sch.gr

Περίληψη

Η παρούσα έρευνα εστιάζει στον ρόλο του εκπαιδευτικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, την εποχή της πανδημίας, την άνοιξη του 2020. Με εργαλείο την ημιδομημένη συνέντευξη έγινε έρευνα σε δέκα εκπαιδευτικούς της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Ιωαννίνων, οι οποίοι παράλληλα με τις τηλεδιασκέψεις χρησιμοποίησαν συμπληρωματικά την ασύγχρονη εκπαίδευση κατά τη διάρκεια της αναστολής της λειτουργίας των σχολικών μονάδων. Η έρευνα έδειξε ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σε ηλεκτρονικά περιβάλλοντα αλλάζει, ουσιαστικά αναβαθμίζεται, ωστόσο γίνεται πιο απαιτητικός. Ο εκπαιδευτικός στην εξ αποστάσεως προσφέρει ένα παιδαγωγικά κατάλληλο ηλεκτρονικό περιβάλλον μέσα στο οποίο προκαλεί τη μάθηση. Ουσιαστικά από τα ευρήματα της έρευνας φάνηκε ότι εργάζεται προς δύο κατευθύνσεις. Πρωτίστως ενεργοποιεί τον στοχασμό προωθώντας την ανακαλυπτική μάθηση και σε μικρότερο βαθμό καθοδηγεί τους μαθητές του σε διαδικασίες αυτορρύθμισης και αυτομάθησης. Ακόμη, καθόλη τη διάρκειά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ενθαρρύνει, συμβουλεύει, παρακινεί, δίνει ανατροφοδότηση και βρίσκεται σε επικοινωνία με τους μαθητές του και τους γονείς τους.

Λέξεις κλειδιά: εκπαιδευτικός, εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση

Εισαγωγή

Η αναστολή λειτουργίας των εκπαιδευτικών μονάδων, ιδρυμάτων και κάθε είδους δομής εκπαίδευσης εξαιτίας του Covid-19, την άνοιξη του 2020, οδήγησε την εκπαιδευτική κοινότητα στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Το Υπουργείο Παιδείας στη χώρα μας έθεσε στη διάθεση του εκπαιδευτικού δυναμικού τρεις μορφές εξ αποστάσεως διδασκαλίας, τη Σύγχρονη, την Ασύγχρονη και την Εκπαιδευτική τηλεόραση, με την τελευταία να απευθύνεται στα μικρότερα παιδιά του Δημοτικού από την συχνότητα της ΕΡΤ2.

Ειδικότερα, η αξιοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης αποτέλεσε επιβεβλημένη ανάγκη μέσα στις συνθήκες πανδημίας και τους περιορισμούς που αυτές εγείρουν. Οι εκπαιδευτικοί ανέλαβαν με τις μεθόδους και τα εργαλεία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης να κρατήσουν την επαφή των μαθητών-τριών τους με την εκπαιδευτική διαδικασία. Ουσιαστικά ανέλαβαν σε ελάχιστο χρόνο, μόλις δύο εβδομάδων, ένα νέο ρόλο, αυτόν του εκπαιδευτή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.

Ωστόσο, το πρόβλημα στην χώρα μας εντοπίστηκε στο γεγονός ότι δεν υπήρχε ανάλογη εκπαιδευτική εμπειρία στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς ελάχιστοι εκπαιδευτικοί είχαν χρησιμοποιήσει παράλληλα με τη συμβατική τάξη τη συμπληρωματική εξ αποστάσεως (Τζήλου & Παπαδημητρίου, 2019)). Παράλληλα, δεν υπήρχε εκπαιδευτικός σχεδιασμός για σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση αλλά ούτε κατάλληλα διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό. Αξιοσημείωτο ακόμη είναι ότι δεν υπήρχαν στις σχολικές μονάδες ανάλογες υλικοτεχνικές υποδομές και επαρκής δικτύωση, εξοπλισμός και, το κυριότερο, παιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως.

Μέσα στις προαναφερθείσες συνθήκες, αρκετοί εκπαιδευτικοί επέλεξαν τη σύγχρονη εκπαίδευση μέσω της πλατφόρμας του Υπουργείου Cisco Webex και σχηματίζοντας ψηφιακές τάξεις ανέλαβαν ένα διαφορετικό ρόλο από εκείνο της συμβατικής τάξης. Αξίζει να

αναφερθεί ότι οι εκπαιδευτικοί πάρα τις αρχικές δυσκολίες, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα του Υπουργείου Παιδείας, ανταποκρίθηκαν στηριζόμενοι κυρίως στη δική τους ευσυνειδησία, καθώς η όλη διαδικασία ήταν προαιρετική (<https://www.minedu.gov.gr/rss/44812-05-05-20-afksanomeni-i-antapokrisi-stin-eks-apostaseos-ekpaidefsi>).

Ακολούθως, η μελέτη των χαρακτηριστικών των εκπαιδευτικών στη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση θα μπορούσε να προσφέρει πολύτιμες πληροφορίες για την αξιοποίηση αυτής της εμπειρίας προς όφελος τόσο της παιδαγωγικής επιστήμης όσο και της εκπαιδευτικής κοινότητας. Πιο συγκεκριμένα, η αποτύπωση του τρόπου εργασίας των εκπαιδευτικών στις ψηφιακές τάξεις, αυτό το σύντομο διάστημα εφαρμογής της εξ αποστάσεως, θα μπορούσε να αναδείξει δυσκολίες και περιορισμούς που ξεπέρασαν, καλές πρακτικές που ακολούθησαν και προτάσεις βελτίωσης.

Το θεωρητικό πλαίσιο

Ο εκπαιδευτικός στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση στη διεθνή και στην ελληνική βιβλιογραφία αποτελεί βασικό παράγοντα για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων (Αρμακόλας, 2018· Collis, 1996). Ακόμη, είναι γεγονός ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού από τη δια ζώσης διδασκαλία στην εξ αποστάσεως αλλάζει, διαφοροποιείται, γίνεται πιο πολύπλοκος και πιο απαιτητικός (Ευμορφοπούλου & Λιοναράκης, 2015). Ο εκπαιδευτικός που στην δια ζώσης διδασκαλία παρέχει γνώσεις με διάφορες διδακτικές τεχνικές, στην εξ αποστάσεως καλείται να οργανώσει κατάλληλα ηλεκτρονικά περιβάλλοντα και μαθησιακές διαδικασίες με τις οποίες θα οικοδομεί τη γνώση ενισχύοντας την ενεργό μάθηση (Αρμακόλας, 2018).

Παράλληλα, ο εκπαιδευτικός της εξ αποστάσεως υιοθετεί βασικές παραδοχές της συμβουλευτικής και της ψυχολογίας, προκειμένου να μπορέσει να στηρίξει τον μαθητή του στην εκπαιδευτική διαδικασία (Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2016). Αναλαμβάνει δηλαδή, τους ρόλους του συντονιστή, του συμβούλου και του εμπυχωτή στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Εκτενέστερα, ο εκπαιδευτικός της εξ αποστάσεως καλείται να σχεδιάσει παιδαγωγικά μια διδασκαλία πιο σύνθετη, η προετοιμασία της οποίας είναι δαπανηρή σε χρόνο. Είναι το πρόσωπο που θα ενεργοποιήσει το στοχασμό και τη διαδικασία της μάθησης (Αρμακόλας, 2018). Ειδικότερα, θα καθοδηγήσει, θα διευκολύνει, θα δώσει κίνητρα και θα οδηγήσει μέσα από διδακτικές τεχνικές τον μαθητή στην αυτορύθμιση και στην αυτομάθηση. Κατά την εφαρμογή της εξ αποστάσεως χρησιμοποιεί πλατφόρμες που στηρίζουν την αυτοκαθοδηγούμενη μάθηση και ενισχύουν την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση οικοδομώντας τη γνώση σε ένα συνεργατικό περιβάλλον μάθησης (Κελενίδου, Αντωνίου, & Παπαδάκης, 2017). Με την αυτορρυθμιζόμενη μάθηση ο εκπαιδευτικός οδηγεί το άτομο στην αυτονομία ώστε να μπορεί να διαχειρίζεται τη γνώση, να αυτοαξιολογείται και να αποτιμά τις μαθησιακές διαδικασίες προς όφελος του (Αρμακόλας, Παναγιωτακόπουλος & Μασσαρά, 2015).

Ακόμη, ο εκπαιδευτικός, σύμφωνα με διεθνή ερευνητικά δεδομένα, δαπανά πολύ χρόνο στην επικοινωνία και ανατροφοδότηση των μαθητών του (Κελενίδου κ.α. 2017) . Για να υποστηρίξει πιο αποτελεσματικά τη μαθησιακή διαδικασία δημιουργεί ομαδικές επαφές ή forum σε πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης. Με αυτό τον τρόπο ενημερώνει τους μαθητές του για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα και ενισχύει την αλληλεπίδραση μεταξύ τους με σχετικές συζητήσεις. Ουσιαστικά, παράλληλα με τη διδακτική του παρέμβαση επιχειρεί να σχεδιάσει ένα σύστημα υποστήριξης και ενθάρρυνσης μέσα στο οποίο λειτουργεί ως σύμβουλος (Παπαδημητρίου κ.α. 2016).

Πριν την εφαρμογή της σχολικής της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης ο εκπαιδευτικός επικοινωνεί και ενημερώνει γονείς και μαθητές για το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Όλη την περίοδο υλοποίησής του ενημερώνει τους γονείς για την

πρόοδο των μαθητών, καθώς ο ρόλος των γονέων κρίνεται ως υποστηρικτικός στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Κελενίδου κ.α. 2017) .

Συνοψίζοντας, με αυτό τον τρόπο σχηματίζει μια κοινότητα μάθησης που διδάσκεται και μαθαίνει μέσα σε ένα ηλεκτρονικό περιβάλλον με τη χρήση ψηφιακών εργαλείων και του διαδικτύου. Έτσι επιχειρεί την οικοδόμηση της γνώσης μέσα από την αλληλεπίδραση με τη χρήση συνεργατικών εργαλείων. Παράλληλα, παρέχει υποστήριξη, παρακίνηση και βρίσκεται σε επικοινωνία συνεχώς με τον εκπαιδευόμενο δίνοντάς του ανατροφοδότηση με την αξιολόγηση .

Για την επιτυχή υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης απαραίτητη προϋπόθεση είναι επιστημονική κατάρτιση και εξοικείωση του εκπαιδευτικού με τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Αρμακόλας, 2018). Ακόμη αξίζει να σημειωθεί ότι οι ερευνητικές μελέτες έχουν επισημάνει ότι προκειμένου να διευκολυνθεί στο έργο του απαιτείται χρόνος, εκπαίδευση, έτοιμο εκπαιδευτικό υλικό και στρατηγικός σχεδιασμός του εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού προγράμματος (Αρμακόλας, 2018) .

Σκοπός ερευνητικά ερωτήματα και στόχοι

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση και συγκεκριμένα στις ψηφιακές τάξεις των εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης την εποχή του Covid, την άνοιξη του 2020.

Οι ερευνητικοί στόχοι διατυπώνονται ως εξής:

- Να καταγραφούν τα χαρακτηριστικά/δεξιότητες των εκπαιδευτικών στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση.
- Να εντοπιστούν καλές πρακτικές διαχείρισης της διδασκαλίας και της μάθησης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση από την πλευρά του εκπαιδευτικού.

Με βάση το σκοπό και τους στόχους, προκύπτουν τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

- Ποιες ενέργειες αναλαμβάνουν οι εκπαιδευτικοί στην σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευση;
- Σε ποιες διδακτικές παρεμβάσεις προβαίνουν για να στηρίξουν την εκπαιδευτική διαδικασία;
- Πώς αποτιμούν οι εκπαιδευτικοί το δικό τους ρόλο στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση;

Η Μεθοδολογία της Έρευνας

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας ήταν η ποιοτική προσέγγιση με τη χρήση ημιδομημένης προφορικής δια ζώσης συνέντευξης. Ειδικότερα, η επιλογή αυτής της προσέγγισης έγινε καθώς η ποιοτική έρευνα προσφέρεται για ερωτήματα που απαιτούν διερεύνηση και κατανόηση σε βάθος (Greswell, 2011). Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δέκα (10) εκπαιδευτικοί από το νομό Ιωαννίνων, εργαζόμενοι στη δημόσια εκπαίδευση (πέντε φιλόλογοι, πέντε μαθηματικοί) που χρησιμοποίησαν παράλληλα τη σύγχρονη και ασύγχρονη εκπαίδευση, την εποχή του Covid-19, Άνοιξη 2020. Από τα υποκείμενα της έρευνας οι πέντε ήταν άντρες και οι πέντε γυναίκες, και η συμμετοχή τους ήταν εθελοντική. Οι εκπαιδευτικοί κλήθηκαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις ημιδομημένης συνέντευξης σχετικά με το ρόλο τους στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τον τρόπο που αυτοί εργάστηκαν. Οι συνεντεύξεις έγιναν μεταξύ της περιόδου 20 με 30 Ιουνίου 2020. Η έρευνα έγινε στο πλαίσιο των ερευνητικών μου ενδιαφερόντων για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως αυτά προέκυψαν με αφορμή το μεταπτυχιακό μου στις Επιστήμες Αγωγής.

Μέσο Συλλογής Δεδομένων

Για τον εντοπισμό και την καταγραφή των χαρακτηριστικών/δεξιοτήτων των εκπαιδευτικών στην σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση ακολουθήθηκε, μία ενιαία κλίμακα η οποία στηρίζεται στη βιβλιογραφία διότι ενσωματώνει τα προτεινόμενα χαρακτηριστικά στοιχεία και εξειδικεύει τις παρεμβάσεις (Αρμακόλας, 2018· Collis, 1995· Κελενίδου κ.α.

2017-Παπαδημητρίου κ.α. 2016). Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι τομείς στους οποίους εστίασαμε, προκειμένου να ανιχνεύσουμε τα χαρακτηριστικά/δεξιότητες των εκπαιδευτικών.

Πίνακας 1. Η κλίμακα αποτύπωσης των χαρακτηριστικών/δεξιοτήτων του εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση

1	Θεωρίες μάθησης
2	Μέθοδος διδασκαλίας
3	Ψηφιακός γραμματισμός
4	Υλικοτεχνική υποδομή
5	Συνεργασία με οικογένεια

Παρουσίαση και ανάλυση των αποτελεσμάτων

Τηλεδιάσκεψη-Ηλεκτρονικό Περιβάλλον Μάθησης

Όλα τα υποκείμενα της έρευνας στη ερώτηση γιατί επέλεξαν τη σύγχρονη εξ αποστάσεως, ανέφεραν ότι ενημερώθηκαν από τις Ομάδες Υποστήριξης των σχολείων για τη σύγχρονη μέσω τηλεδιάσκεψης και σε κάποιες περιπτώσεις παρακινήθηκαν από τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου. Η ενημέρωση για τη σύγχρονη, καθώς εξήγησαν, ήρθε αργότερα και μάλιστα η εγγραφή εκπαιδευτικών και μαθητών καθυστερούσε μέχρι να ολοκληρωθούν οι σχετικές αναβαθμίσεις. Αργότερα, όπως οι ίδιοι δήλωσαν, χρησιμοποίησαν συμπληρωματικά την ασύγχρονη για να υποστηρίξουν πιο αποτελεσματικά την επικοινωνία και τη μαθησιακή διαδικασία.

Όπως προέκυψε από τη συνέντευξη, όλοι τους ακολουθούσαν μια συγκεκριμένη δομή την ώρα της τηλεδιάσκεψης, όπως έκαναν και στη δια ζώσης διδασκαλία, δαπανώντας αρκετό χρόνο για το σχεδιασμό της. Ακόμη όλοι τους χρησιμοποίησαν σε ικανοποιητικό βαθμό το διαδίκτυο και τα μέσα της τεχνολογίας για να στηρίξουν τη μαθησιακή διαδικασία εμπλέκοντας και τους μαθητές. Οι πέντε από τους δέκα χρησιμοποιούσαν συνήθως μια παρουσίαση, που πρόβαλλαν στους μαθητές, καθώς όπως αυτοί δήλωσαν αυτό τους βοηθούσε να διαχειριστούν την ύλη και το χρόνο.

Αρχικά, υποδεχόταν τους μαθητές και συζητούσαν μαζί τους πώς είναι, πώς νιώθουν και τους ενημέρωναν για τα τρέχοντα εκπαιδευτικά νέα και το θέμα εξέτασης της συνάντησης τους. Τους ρωτούσαν για απορίες ή συζητούσαν την ανατροφοδότηση της προηγούμενης εργασίας. Κατόπιν τους γνωστοποιούσαν τους διδακτικούς στόχους του μαθήματος και αφορμώμενοι από μια προβολή ή εικόνα ή χάρτη ή διάγραμμα ή ιστοριογραμμή ή εννοιολογικό χάρτη ή λέξη ή απλά από ένα ερώτημα ή πρόβλημα εκκινούσαν τη διαδικασία της διδασκαλίας και μάθησης. Επεδίωκαν σταδιακά μέσα από ένα παράδειγμα ή μια μελέτη περίπτωση ή μια δραστηριότητα τα παιδιά να ανακαλέσουν τις γνώσεις ή και την εμπειρία τους και αναδιατυπώσουν όλοι μαζί ένα θεωρητικό πλαίσιο.

Ακόμη, οι επτά από τους δέκα δήλωσαν ότι ανέθεταν στους μαθητές εργασίες μικρής έκτασης μετά την ανάκληση της θεωρίας που τις περισσότερες φορές υλοποίησαν ατομικά και κάποιες φορές ομαδικά. Αυτό γινόταν είτε έχοντας παράλληλα ανοικτή την σελίδα της ασύγχρονης και δουλεύοντας σε κάποιο διαδικτυακό τοίχο, όπου όλοι μπορούσαν να γράψουν, είτε με κάποιο συνεργατικό έγγραφο πχ jamboard, padlet κ.α. Αντιπροσωπευτικά είναι τα εξής:

- “δεν υπήρχαν οδηγίες στην αρχή για το πώς θα κάνουμε το μάθημα, αργότερα μας καθοδήγησαν κάπως οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου...αφού πολύ σύντομα μας ενημέρωσε η Ομάδα Υποστήριξης του σχολείου μόνο για τη σύγχρονη και τις ψηφιακές τάξεις, μετά ενήργησα μόνος μου και κατάλαβα ότι όλο αυτό απαιτούσε οργάνωση, δηλαδή πώς θα κάνεις μια τηλεδιάσκεψη ώστε και το χρόνο να διαχειριστώ και μαθησιακό αποτέλεσμα να έχω...αποφάσιζα από πριν τι θα τους κάνω από την ύλη και πώς θα τους το αναλύσω, τι

εργαλεία θα χρησιμοποιήσω και πώς θα τους εμπλέξω, να μη είναι απλά μια ταινία που παρακολουθούν αλλά να συμμετέχουν με διάλογο, επιχειρήματα, αντιπαράθεση και να εργαστούν πάνω σε αυτό...είχα ξεφύγει από την εξέταση της τάξης με ενδιέφερε να τους μένει κάτι από τη συμμετοχή τους...”

- “ήταν η περίοδος που μέσω ενημέρωσης γινόμαστε δυνατοί, αρχικά με απασχόλησε η λειτουργία της πλατφόρμας και η πρόσβαση των μαθητών αλλά τελικά όλο το διάστημα ασχολήθηκα με το πώς θα κάνω το μάθημα, πώς θα αλληλεπιδράσουν τα παιδιά, πώς θα είμαι ωφέλιμος, πώς θα είμαστε τάξη όπως και στο σχολείο...κάποιοι συνάδελφοι με βοήθησαν, συνεργαστήκαμε και έπαιρνα εμπύχωση μέσα από αυτό...επικοινωνούσαμε και όπου μπορούσαμε βοηθούσαμε ο ένας τον άλλο...”

- “όλα ήταν από πριν οργανωμένα υλικό, τρόποι αλληλεπίδρασης, εκπαιδευτικοί μέθοδοι...τα πάντα...χρησιμοποίησα το διαδίκτυο και τα μέσα της τεχνολογίας προκειμένου να τους ενεργοποιήσω να μην είναι παθητικοί δέκτες...θα τους έχανα έτσι, άλλωστε μπορούσαν να κάθονται με κλειστή την κάμερα και να μην έχω ιδέα τι κάνουν την ώρα του μαθήματος...”

- “η Ομάδα Υποστήριξης μας έκανε μια σύντομη επίδειξη της πλατφόρμας της σύγχρονης και μετά υποστήριζε αν κάποιος είχε πρόβλημα...αυτό ήταν όλο, μετά ο καθένας ήταν μόνος, με υποστήριξη ίσως από τα παιδιά του στο σπίτι, όσοι έχουμε μεγάλα παιδιά ή το σύζυγος του...οι περισσότεροι είχαν βασικές γνώσεις στη χρήση υπολογιστή και σε συνεργασία με συναδέλφους βρήκαμε υλικό ψηφιοποιημένο και συνεργατικά ψηφιακά εργαλεία...”

Επικοινωνία εκπαιδευτικού με εκπαιδευόμενους

Στην ερώτηση που αφορούσε την επικοινωνία, όλοι δήλωσαν ότι είχαν δημιουργήσει ομαδικές επαφές στο διαδίκτυο με τους μαθητές ώστε να επικοινωνούν πιο ευέλικτα. Με αυτό τον τρόπο τους ενημέρωναν για τη διαδικασία του μαθήματος, το πρόγραμμα, τις δραστηριότητες που έπρεπε να υλοποιήσουν και τους έστελναν το υλικό. Ακόμη, οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί χρησιμοποίησαν την πλατφόρμα ασύγχρονης για να παρέχουν ανατροφοδότηση στους μαθητές αλλά και γενικότερα να υπάρχει ανοικτή επικοινωνία, όποτε εκείνοι θελήσουν. Οι έξι από αυτούς παράλληλα είχαν δώσει το προσωπικό τους τηλέφωνο ώστε οι μαθητές να τους καλούν αν αντιμετωπίζουν πρόβλημα σύνδεσης ή έχουν απορίες σχετικά με δραστηριότητες. Αξιοσημείωτο είναι ότι πέντε από τους δέκα έστελναν στους μαθητές το υλικό της συνάντησης πριν από αυτή, σε περίπτωση που ήθελαν να το μελετήσουν και να είναι έτοιμοι για το υπό εξέταση θέμα. Ενδεικτικά παρατίθενται:

- “επικοινωνία μπορούσε για μένα να υπάρχει οποιαδήποτε ώρα και για οποιοδήποτε πρόβλημα τους απασχολούσε...αλλά λίγα παιδιά παρακολουθούσαν τα πάντα, ήταν κάποιοι μαθητές που εξ αρχής επέλεξαν να μη συμμετέχουν...είμαι ενήλικας, μου είπε κάποιος, έχω δουλειές...”

- “όλη μέρα είχα ανοικτό τον υπολογιστή και έμπαινα στην ασύγχρονη να δω ασκήσεις, συζητήσεις, να δώσω ανατροφοδότηση ...όταν έφτιαχνα το υλικό της επόμενης συνάντησης τους το ανέβαζα αμέσως...”

- “όποιος ήθελε να επικοινωνήσει μπορούσε, δεν ήταν δύσκολο, τους απαντούσα πάντα, αλλά μη νομίζεις πολλοί δεν παρακολουθούσαν, καθώς δεν υπήρχε βαθμολογική επίπτωση...αν και υπήρχαν άλλοι, όπως παρατηρήθηκε, που ενδιαφερόταν έστω και για το πώς θα περάσουν τη τάξη και τι βαθμό θα πάρουν, καθώς είχε ακουστεί ότι δε θα γίνουν προαγωγικές και έτσι έσπευδαν να συμμετέχουν και να δείξουν ενδιαφέρον...ή γιατί ο νέος τρόπος διδασκαλίας τους σε ηλεκτρονικό περιβάλλον ήταν πιο ελκυστικός”

Υποστήριξη-Ανατροφοδότηση

Η εξέταση που αφορούσε την υποστήριξη από την πλευρά του διδάσκοντα διακρίθηκε σε δύο μέρη, δηλαδή εξετάστηκε πώς γινόταν η υποστήριξη την ώρα της τηλεδιάσκεψης και πώς

υποστηρίχθηκαν οι μαθητές για την παρακολούθηση τους εξ αποστάσεως προγράμματος. Η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών απάντησε ότι την ώρα της τηλεδιάσκεψης προσπαθούσαν με ερωτήματα να ενθαρρύνουν τους μαθητές να συμμετέχουν και μάλιστα επεδίωκαν την εμπλοκή όλων, κάπως κυκλικά. Σημείωσαν ότι η διαδικασία ήταν προαιρετική και χωρίς βαθμολογική επίπτωση κάτι που δυσχέραινε το έργο τους. Ωστόσο, όπως παρατήρησαν, υπήρχαν μαθητές που παρακολουθούσαν και συμμετείχαν πιο πολύ από τη συμβατική τάξη, καθώς η τεχνολογία φαίνεται πιο ελκυστική στα παιδιά. Ακόμη πέντε εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι ο τρόπος συμμετοχής τώρα είχε αλλάξει, δεν τους ζητούσαν να αναπαράγουν γνώσεις αλλά η μάθηση ερχόταν μέσα από την παρατήρηση ή συλλογισμούς πάνω στο προς εξέταση θέμα, έτσι κάποιοι μαθητές συμμετείχαν πιο πολύ.

- “ κάποιοι μαθητές έμπαιναν νωρίτερα ή έμεναν μετά το τέλος για να συζητήσουμε πάνω σε γνωστικά θέματα”

- “τους ενθάρρυνα, τους καλούσα να απαντήσουν σε ερωτήματα, ακόμη και ονομαστικά, ή και κυκλικά έθετα ερωτήματα που μπορούσαν να απαντήσουν, εξοικειωμένα...αυτό χρειάστηκε χρόνο να εκπαιδευτώ εγώ πρώτα σε αυτή τη διδασκαλία και μετά να εξοικειώσω και τα παιδιά...μη φανταστείς ότι πάντα ανταποκρινόταν μερικοί ήταν βουβά πρόσωπα...”

Συνολικά, οι εκπαιδευτικοί υποστήριξαν ότι με την συνεχή ενημέρωση για το πρόγραμμα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, την ανοικτή επικοινωνία με τα παιδιά και τους γονείς και την ανατροφοδότηση μέσω της ασύγχρονης προσπάθισαν να υποστηρίξουν τα παιδιά ώστε να συμμετέχουν.

Αλληλεπίδραση

Η αλληλεπίδραση μεταξύ των παιδιών χαρακτηρίστηκε από τους εκπαιδευτικούς ως αρκετά ικανοποιητική καθώς, όπως εξήγησαν, βοήθησε το γεγονός ότι αποτελούσαν τάξη στη δια ζώσης διδασκαλία. Αυτό διευκόλυνε τη μεταξύ τους επικοινωνία, συνεργασία και τη δημιουργία θετικού κλίματος. Όλοι οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι γινόταν διάλογος, συζήτηση την ώρα της τηλεδιάσκεψης μεταξύ των μαθητών-τριών που συμμετείχαν. Τα παιδιά έπαιρναν το λόγο και αντάλλαζαν απόψεις και πληροφορίες ή έγραφαν στο κειμενογράφο.

Ωστόσο σε πολύ μικρό βαθμό συνεργάστηκαν κάνοντας ομαδικές εργασίες με συνεργατικά ψηφιακά εργαλεία αλλά, όπως σημείωσαν, η συνεργασία αυτή έγινε με επιτυχία και χωρίς δυσκολίες. Ακόμη, οι πέντε εκπαιδευτικοί για να αυξήσουν την αλληλεπίδραση χρησιμοποίησαν την πλατφόρμα ασύγχρονης εκπαίδευσης θέτοντας ένα ερώτημα σε συζήτηση πάνω σε ένα διαδικτυακό τοίχο, όπου ο καθένας θα μπορούσε να γράψει την άποψή του και να λάβει ανατροφοδότηση. Ενδιαφέρον είναι ότι ανέφεραν ότι το πρόβλημα της αλληλεπίδρασης το συνάντησαν κατά τη διεξαγωγή του μαθήματος αρκετό καιρό μετά και προσπάθησαν να εμπλέξουν τους μαθητές με απλές διδακτικές τεχνικές. Οι πέντε από αυτούς επεσήμαναν ότι το πρώτο διάστημα ασχολήθηκαν με τεχνικές δυσκολίες, με την πρόσβαση των μαθητών και με την εξοικείωση με την πλατφόρμα και αργότερα ανακαλύψανε το σημαντικό θέμα της αλληλεπίδρασης, καθώς διεξάγοντας την τηλεδιάσκεψη έλειπε η συναισθηματική έκφραση και η μη λεκτική επικοινωνία της δια ζώσης διδασκαλίας.

- “ήμασταν τάξη, γνωριζόμαστε, ήμασταν ομάδα...κάναμε αστεία με βάση προηγούμενα βιώματα και ας μη βλέπαμε τα πρόσωπα όλων”

- “για αυτό έκανα και την ασύγχρονη για να προκαλέσω συζητήσεις πάνω σε διάφορα θέματα, για αλληλεπίδραση, περισσότερη επικοινωνία...ανταποκρινόταν μόνο όσοι ήθελαν...αυτή ήταν η αλήθεια...όπως ότι υπήρχαν ερωτήματα που δεν απαντήθηκαν και ποτέ...αν δεν τους ανέθετα την ώρα της τηλεδιάσκεψης κάποιο ερώτημα να επιλυθεί εκείνη την ώρα στην ασύγχρονη πλατφόρμα, υπήρχε μεγάλη πιθανότητα να μη απαντήσουν ποτέ”

- “την ώρα της τηλεδιάσκεψης υπήρχε διάλογος, αντιπαράθεση επιχειρημάτων βέβαια εξαρτιόταν πάντα από το πόσοι μαθητές έμπαιναν και αν ήθελαν να συμμετέχουν, εγώ τους προκαλούσα για αυτό έβαζα και απλά θέματα...που ο καθένας θα μπορούσε να πει την άποψη του...για να φτάσω να ενισχύσω την αλληλεπίδραση μου πήρε πολύ χρόνο...δεν είχαμε καθοδήγηση...το σκέφτηκα μόνος μου, να μη κάθονται να κάνουν κάτι τα παιδιά, γιατί δε τους βλέπαμε, είχαν κλειστές κάμερες”

- “μας πήρε καιρό να δούμε το θέμα της αλληλεπίδρασης, χάθηκε πολύτιμος χρόνος γιατί δεν υπήρχε σχεδιασμός...από τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου αρχίσαμε να υποστηριζόμαστε παιδαγωγικά και να σκεφτόμαστε πώς να προκαλέσουμε την ενεργό μάθηση και πώς να ενισχύσουμε την αλληλεπίδραση...”

Το εκπαιδευτικό υλικό

Αναφορικά με το εκπαιδευτικό υλικό, όπως αναφέρθηκε εισαγωγικά, δεν υπήρχε έτοιμο εκπαιδευτικό υλικό, γεγονός που αποτέλεσε ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα, σύμφωνα με τις απόψεις των ερωτηθέντων εκπαιδευτικών. Το πρόβλημα αυτό, σύμφωνα με όλους τους εκπαιδευτικούς τους αύξησε το φόρτο εργασίας. Οι επτά από αυτούς ανέφεραν ότι αφιέρωναν πολύ χρόνο στην ψηφιοποίηση του υλικού, ώστε να είναι εύληπτο, απλό και πολυμορφικό. Οι τρεις από αυτούς πάλι χρησιμοποίησαν ψηφιοποιημένο υλικό δικό τους, που ήδη είχαν έτοιμο και έκαναν και ορισμένες προσθήκες. Χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- “είχα στο νου μου να είναι λίγα αυτά και κατανοητά, γιατί τα παιδιά θα το μελετούσαν μόνα τους μετά την τηλεδιάσκεψη...”

- “λίγα, παραστατικά και ωφέλιμα με σαφείς οδηγίες...”

- “απαιτούσε διπλή δουλειά όλο αυτό, μια λύση θα ήταν να υπήρχε έτοιμο υλικό ή να σχεδιάσουμε υλικό δουλεύοντας σε ομάδες συναδέλφων, ίδιας ειδικότητας...ανεβάζεις το υλικό σου και εκτίθεται...”

- “απαιτεί μεγάλη ενημέρωση μια διδασκαλία για να ανέβει...”

Ακόμη όλοι οι συνάδελφοι δέχθηκαν κατά την διάρκεια της εξ αποστάσεως από τους Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου διαδικτυακές πηγές και ψηφιακά σενάρια ωστόσο δήλωσαν ότι πολύ λίγο τους ήταν ωφέλιμα. Αντιπροσωπευτικά παρατίθενται τα εξής:

- “ναι μου έστειλαν πολύ υλικό, αλλά κάπου μπερδεύτηκα, τα σενάρια αυτά ήταν για δια ζώσης διδασκαλία με χρήση της Τεχνολογίας, δεν ανταποκρινόταν σε αυτό που ήταν στόχος μας, δηλαδή επανάληψη στη σχολική ύλη, δεν τα χρησιμοποίησα...δούλεψα με δικό μου υλικό”

- “επιλεκτικά θα μπορούσε κάποιος να χρησιμοποιήσει ορισμένες ασκήσεις, να πάρει ιδέες, βοηθούσαν αλλά έπρεπε να αφιερώσεις χρόνο και σε αυτό”.

Τέλος, όλοι οι εκπαιδευτικοί έστειλαν το υλικό αυτό στους μαθητές με ηλεκτρονικό μήνυμα ή επισύναψη στην ομαδική επαφή που είχαν και όλοι το ανέβαζαν παράλληλα στην πλατφόρμα ασύγχρονης. Όλοι οι ερωτηθέντες εκπαιδευτικοί δημιούργησαν μαθήματα και στην ασύγχρονη, εκτός της τηλεδιάσκεψης καθώς, όπως εξήγησαν, εκεί γινόταν η αξιολόγηση, οι συζητήσεις, ο διαμοιρασμός αρχείων και κρατούσαν επικοινωνία. Δύο εκπαιδευτικοί σημείωσαν ότι οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου οργάνωσαν τηλεδιασκέψεις με θέμα το σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως, γεγονός που τους βοήθησε πολύ.

Η επικοινωνία με τους γονείς-κηδεμόνες

Όλοι οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι με την έναρξη των εξ αποστάσεως μαθημάτων ήρθαν σε επικοινωνία με τους γονείς-κηδεμόνες προκειμένου να τους ενημερώσουν για το πρόγραμμα των μαθημάτων αλλά και τον τρόπο πρόσβασης των μαθητών-τριών. Για την πρώτη επικοινωνία με τους γονείς χαρακτηριστικά είναι τα εξής:

- “Μετά την πρώτη ενημέρωση από την Ομάδα Υποστήριξης του σχολείου, λάβαμε με ηλεκτρονικό μήνυμα τις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των γονιών, τα τηλέφωνα τους και τον κωδικό χρήστη του μαθητή στο Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο. Με αυτό τον τρόπο ήρθαμε σε

τηλεφωνική επικοινωνία με τους γονείς. Εγώ τους πήρα για να τους ενημερώσω για την εξ αποστάσεως και το μάθημα μου. Έπρεπε να τους εξηγήσω ότι όφειλαν να παρακολουθούν την ηλεκτρονική τους διεύθυνση ώστε να πάρουν την ειδοποίηση για το πρόγραμμα των μαθημάτων αλλά και την ηλεκτρονική διεύθυνση της ψηφιακής μου τάξης”.

Στην ερώτηση αν οι γονείς ανταποκρίθηκαν ή υπήρχαν δυσκολίες, όλοι οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι στην πρώτη επικοινωνία με τους γονείς βρήκαν άμεση ανταπόκριση και οι γονείς φάνηκαν να έχουν θετικές προσδοκίες από την εκπαιδευτική διαδικασία που θα ακολουθούσε. Αντιπροσωπευτικά ως προς την ανταπόκριση των γονέων αναφέρθηκε

- “Ναι, ανταποκρίθηκαν, καμιά δυσκολία δε συνάντησα, μάλιστα κάποιοι γονείς μου ζήτησαν να στέλνω στην ηλεκτρονική διεύθυνση του μαθητή για να διευκολυνθεί η διαδικασία...”

- “...ναι οι γονείς στην αρχή μπορώ να μπω ανταποκρίθηκαν, φάνηκαν θετικοί και περίμεναν να δουν μαθησιακά αποτελέσματα, αυτό κατάλαβα, είχαν το ύφος ότι το σχολείο είναι εδώ και θα λειτουργήσει, να μαζευτούν τα παιδιά, να έχουν και πάλι πρόγραμμα, αυτό στην αρχή γιατί μετά ένιωθα ότι δεν παρακολουθούσαν τη διαδικασία και δε στήριζαν και αυτοί...”

Ωστόσο, πέντε εκπαιδευτικοί είχαν αντιληφθεί ότι οι γονείς των παιδιών παρακολουθούσαν τη διαδικασία της ώρα του μαθήματος αλλά δεν γνώριζαν το βαθμό που εμπλεκόταν για να στηρίξουν τη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Δεν γνώριζαν αν παροτρύνουν τα παιδιά τους και αν τα υποστήριζαν και με ποιους τρόπους. Ένας εκπαιδευτικός δήλωσε τα εξής:

- “ναι , οι γονείς πολλές φορές ήταν παρόντες στο μάθημα και μιλάμε για παιδιά Λυκείου...με χαιρετούσαν στην έναρξη κάποιοι ή ήταν εντός του χώρου, εντός του χώρου λήψης της εμβέλειας της κάμερας και τους έβλεπα... κάποιες φορές πάλι αν υπήρχε πρόβλημα σύνδεσης με καλούσαν στο τηλέφωνο και προσπαθούσαν με τα παιδιά τους να συνδεθούν”.

Στην ερώτηση αν οι εκπαιδευτικοί επικοινωνήσαν με τους γονείς κατά τη διάρκεια της εξ αποστάσεως, οι επτά από τους δέκα απάντησαν ότι αρκετές φορές μίλησαν με τους γονείς τηλεφωνικά ή έστειλαν ηλεκτρονικό μήνυμα. Συγκεκριμένα, επικοινωνήσαν με τους γονείς για διάφορους λόγους, όπως είναι η αλλαγή του προγράμματος, η εθελοντική διεξαγωγή των μαθημάτων την περίοδο των εορτών του Πάσχα και η διακοπή τους για ορισμένο διάστημα, για την εγγραφή των μαθητών στην πλατφόρμα ασύγχρονης, για τις δυσκολίες πρόσβασης των μαθητών και γενικότερα για να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή των μαθητών. Αντιπροσωπευτικά είναι τα εξής:

- “Επαιρνα τηλέφωνα, έστελνα μηνύματα...ακόμη και στις 10 το βράδυ...αρκεί να πετύχαινα το γονιό...ήθελα να γνωρίζω γιατί οι μαθητές μου δεν έμπαιναν στην τηλεδιάσκεψη...το λόγο...αν είχαν δυσκολίες πρόσβασης, αν και δεν μπορούσα να κάνω τίποτα απλά θα το ανέφερα στη διεύθυνση του σχολείου μου, ήθελα να ξέρω όμως...ήταν χρέος μου...μια φορά ένας γονιός μου, επειδή επέμενα, ένιωσα ότι πήγε να παρεξηγηθεί και τότε του εξήγησα ότι το σχολείο έκλεισε αλλά οι εκπαιδευτικοί δεν είναι σε άδεια και κανένας μαθητής δε θέλω είναι μόνος του, είμαστε ομάδα...έτσι το παιδί με πήρε τηλέφωνο και μπήκε στα επόμενα μαθήματα και γράφτηκε και στην ασύγχρονη...και σε μένα και σε άλλους συναδέλφους, γιατί όλοι συνεργαστήκαμε ως εκπαιδευτικοί για την εξ αποστάσεως”.

Συζήτηση

Από τα ερευνητικά ευρήματα προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί εργάστηκαν όλη την περίοδο της εξ αποστάσεως προκειμένου να προσδιορίσουν και να ανακαλύψουν το νέο ρόλο τους αντιμετωπίζοντας κάθε φορά τα προβλήματα που τους εμφανιζόταν. Αρχικά, παρά τον αιφνιδιασμό δημιούργησαν ψηφιακές τάξεις σύγχρονης εκπαίδευσης και εργάστηκαν προς δύο κατευθύνσεις: την εξοικείωση τους με τη πλατφόρμα και την ένταξη των μαθητών τους στις τηλεδιασκέψεις. Το τελευταίο ήταν που τους έφερε σε πρώτη επαφή, επικοινωνία με

τους γονείς προκειμένου να εξασφαλίσουν την πρόσβαση και τη συμμετοχή των μαθητών. Με αυτή τη διαδικασία αντιλήφθηκαν ότι στην εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση η επικοινωνία με το γονέα-κηδεμόνα είναι αναγκαία και επιβεβλημένη από τις συνθήκες.

Σε επόμενη φάση οι εκπαιδευτικοί ήρθαν αντιμέτωποι με την παιδαγωγική οργάνωση της τηλεδιάσκεψης και ασχολήθηκαν με τα εξής θέματα: τι θα διδάξω, πώς θα διδάξω, τι μαθησιακούς στόχους θα θέσω πλέον και πώς θα εμπλέξω τους μαθητές στην εκπαιδευτική διαδικασία. Έτσι αυξήθηκε ο φόρτος εργασίας τους καθώς προχώρησαν στη ψηφιοποίηση υλικού και στην επιλογή ηλεκτρονικών πηγών, άλλαξαν τον τρόπο διδασκαλίας και αξιολόγησης επιχειρώντας διερεύνηση και επίλυση προβλήματος. Παράλληλα, χρησιμοποίησαν το διάλογο, την αντιπαράθεση επιχειρημάτων, την ανταλλαγή απόψεων και μερικώς διάφορα συνεργατικά ψηφιακά εργαλεία προκειμένου να εμπλέξουν τους μαθητές και να ενισχύσουν την μεταξύ τους αλληλεπίδραση. Και αυτό γιατί σταδιακά αντιλήφθηκαν ότι δεν μπορούν να κάνουν εισήγηση για 45 λεπτά με ένα κοινό που ούτε το έβλεπαν ούτε μη λεκτική επικοινωνία είχαν. Πολύτιμοι αρωγοί σε αυτό το εγχείρημα στάθηκαν, σύμφωνα με τις απόψεις τους, οι ίδιοι οι συνάδελφοί τους με τους οποίους επικοινωνούσαν και συνεργαζόταν και οι Συντονιστές Εκπαιδευτικού Έργου που έδωσαν σαφείς οδηγίες μέσα από τηλεδιασκέψεις.

Συνολικά, χωρίς σχεδιασμό και χωρίς έτοιμο εκπαιδευτικό υλικό αξίζει να σημειωθεί ότι οι εκπαιδευτικοί εργάστηκαν πολύ περισσότερο από ότι στη συμβατική τάξη και μάλιστα χωρίς ωράριο, αφού χρησιμοποίησαν και την ασύγχρονη συμπληρωματικά.

Τέλος προβληματική κρίθηκε η συμμετοχή των μαθητών καθώς σε πολλές περιπτώσεις δεν συμμετείχαν όχι από αδυναμία πρόσβασης αλλά από αδιαφορία, κάτι που δυσχέραινε την διεξαγωγή της τηλεδιάσκεψης, εφόσον η συμμετοχή επηρέαζε και την αλληλεπίδραση. Στην προσπάθεια αυτή οι εκπαιδευτικοί αναζήτησαν σε πολλές περιπτώσεις τους μαθητές, ήρθαν σε επικοινωνία με τους γονείς και ενθάρρυναν τη συμμετοχή για όσους παρακολουθούσαν προκειμένου να στηρίξουν την ψηφιακή τους τάξη. Πρωτίστως φάνηκε ότι η ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτομάθησης και αυτορρύθμισης από την πλευρά των μαθητών απαιτεί περισσότερη εκπαίδευση και χρόνο αλλά πιθανόν αποτελεί την εγγύηση για την επίτευξη των μαθησιακών στόχων. Στις περιπτώσεις που οι εκπαιδευτικοί είχαν το χρόνο να δουλέψουν προς αυτή την κατεύθυνση φάνηκαν να μένουν ικανοποιημένοι ότι οι μαθητές τους ανταποκρίθηκαν και τα μαθήματα ήταν εποικοδομητικά.

Πίνακας 2. Αποτύπωση αποτελεσμάτων με βάση την εξέταση των παρακάτω κατηγοριών:

1. Θεωρίες μάθησης	<ul style="list-style-type: none"> • η μάθηση βασισμένη στο πρόβλημα (Problem-Based Learning) • το διδακτικό μοντέλο του εποικοδομισμού του Vygotsky • αποκαλυπτική μάθηση
2. Μέθοδος διδασκαλίας	<ul style="list-style-type: none"> • κινητοποίηση για μάθηση • κινητοποίηση με σκοπό την αυτοβελτίωση.- μαθησιακή εξέλιξη • ενίσχυση δεξιοτήτων αυτοπαρατήρησης και αυτοαξιολόγησης
3. Ψηφιακός γραμματισμός	<ul style="list-style-type: none"> • βασικές ψηφιακές δεξιότητες • αναζήτηση ψηφιακών εργαλείων για την υποστήριξη της διδασκαλίας • βελτίωση μέσω του εντοπισμού αδυναμιών
4. Υλικοτεχνική υποδομή	<ul style="list-style-type: none"> • συνδρομή στη μαθησιακή εξέλιξη και τη βελτίωση της επίδοσης
5. Συνεργασία με οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> • συνεχής επικοινωνία για ενημέρωση

	<ul style="list-style-type: none"> • βασική συνδρομή στη μαθησιακή εξέλιξη και τη βελτίωση της επίδοσης
6. Ανατροφοδότηση-Υποστήριξη	<ul style="list-style-type: none"> • ενισχύει τα κίνητρα του μαθητή για μάθηση • διευκολύνει τη μαθησιακή εξέλιξη και τη βελτίωση της απόδοσης • ενθαρρύνει τον μαθητή • ενισχύει τις διαδικασίες ενεργητικής και αυτοκατευθυνόμενης μάθησης • επισημαίνει στους μαθητές σε ποια σημεία του διδακτικού υλικού πρέπει να εστιάσουν • βοηθά τους μαθητές να αισθανθούν ότι εκπλήρωσαν ένα στόχο

Συμπεράσματα - Μελλοντικές Προτάσεις

Συνολικά, αξίζει να ειπωθεί ότι η έρευνα κατέγραψε την αλλαγή του ρόλου του εκπαιδευτικού από την συμβατική τάξη στην εξ αποστάσεως διδασκαλία, επιβεβαιώνοντας την υπάρχουσα έρευνα και βιβλιογραφία (Ευμορφοπούλου & Λιοναράκης, 2015). Εκτενέστερα, ο ρόλος του εκπαιδευτικού στην εξ αποστάσεως αναβαθμίζεται καθώς εκτός από δάσκαλος, είναι συντονιστής, σύμβουλος και εμπυχωτής. Ακόμη η έρευνα αποτύπωσε τον τρόπο που εργάστηκαν οι εκπαιδευτικοί και την σταδιακή προσαρμογή τους σε αυτόν. Ακολούθως, οι εκπαιδευτικοί αξιοποιώντας την εξ αποστάσεως κατάφεραν να διατηρήσουν τους δεσμούς των μαθητών με το σχολείο. Ξεπέρασαν πολλά προβλήματα που αφορούσαν την τεχνολογία και την επιστημονική τους κατάρτιση στην εξ αποστάσεως μεθοδολογία καθώς στηρίχθηκαν στην παιδαγωγική τους εμπειρία ώστε να οργανώσουν την τηλεδιάσκεψη παιδαγωγικά. Τα δύο κυριότερα προβλήματα τους τελικά φάνηκαν να είναι έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού και ειδικά διαμορφωμένου εκπαιδευτικού υλικού για εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση την περίοδο του Covid-19, Άνοιξη 2020 συνοψίζεται ως εξής:

- χρησιμοποιεί μαθητοκεντρικές διδακτικές μεθόδους
- διδάσκει θέτοντας προβλήματα προς επίλυση, η μάθηση βασισμένη στο πρόβλημα(Problem-Based Learning), το διδακτικό μοντέλο του εποικοδομισμού του Vygotsky και προωθώντας την αποκαλυπτική μάθηση
- διδάσκει μέσα από μελέτες περίπτωσης, δραστηριότητες ανακαλώντας γνώσεις
- εμπλέκει τους μαθητές στη γνωστική διερεύνηση
- ενθαρρύνει τη συμμετοχή
- δημιουργεί ένα σύστημα επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης, υποστήριξης και ανατροφοδότησης προκειμένου να κινητοποιήσει τους μαθητές ώστε να εμπλακούν στην εκπαιδευτική διαδικασία
- είναι σε διαρκή επικοινωνία και συνεργασία με το γονέα-κηδεμόνα
- το κυριότερο, προωθώντας διαδικασίες αυτομάθησης και αυτορρύθμισης διασφαλίζει τη συμμετοχή
- δημιουργεί κοινότητα μάθησης με κοινούς στόχους και ανταλλαγή απόψεων, ιδεών
- αποτιμά ως απαιτητικό το νέο του ρόλο και θεωρεί ότι αναλαμβάνει μεγαλύτερο φόρτο εργασίας

Ακόμη η ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων έδειξε σε ικανοποιητικό βαθμό:

- ενίσχυση των διαδικασιών ενεργητικής μάθησης
- συνδρομή στη μελέτη του διδακτικού αντικειμένου
- ανάπτυξη δεξιοτήτων αυτοπαρατήρησης και αυτοαξιολόγησης
- ενίσχυση της αίσθησης εκπλήρωσης στόχων
- ενίσχυση της ουσιαστικής επικοινωνίας Καθηγητή-Μαθητή

Ακολουθώντας, για να υποστηριχθεί ο εκπαιδευτικός στο έργο του απαιτείται από το Υπουργείο Παιδείας και το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής στρατηγικός εκπαιδευτικός σχεδιασμός της σχολικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπου κληθεί αυτή να υπηρετήσει έκτακτες ανάγκες και να δώσει ανοικτή και απρόσκοπτη πρόσβαση εκεί που δεν υπάρχει. Ο σχεδιασμός έχει τη δυνατότητα να περιλαμβάνει όλα όσα την αφορούν λ.χ. προγράμματα σπουδών, κατάλληλα διαμορφωμένο εκπαιδευτικό υλικό, ωρολόγιο πρόγραμμα εργασίας, υλικοτεχνικά μέσα, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη φιλοσοφία και στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και μεθοδολογίας και με τον τρόπο αυτό θα διασφαλιστεί ένα πλαίσιο εργασίας για τον εκπαιδευτικό προκειμένου να επιτύχει το βέλτιστο εκπαιδευτικό αποτέλεσμα. Ωστόσο, για τη γενίκευση των συμπερασμάτων απαιτείται η εξέταση των απόψεων της Ομάδας Υποστήριξης των σχολείων, των Συντονιστών Εκπαιδευτικού έργου αλλά κυρίως των μαθητών και γονέων κηδεμόνων ώστε να υπάρξουν ασφαλή συμπεράσματα. Ιδιαίτερο ερευνητικό ενδιαφέρον θα είχε η εξέταση των τρόπων ενίσχυσης της αλληλεπίδρασης και των τεχνικών ανάπτυξης της αυτομάθησης και αυτορρύθμισης καθώς φάνηκε να λειτουργούν προς όφελος της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Παρόλο που το διάστημα ήταν μικρό ωστόσο η μελέτη των χαρακτηριστικών της σχολικής εξ αποστάσεως θα μπορούσε να συντελέσει στην βελτίωση του εκπαιδευτικού έργου της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπου μελλοντικά αυτή κληθεί από τις εκάστοτε συνθήκες να άρει τους περιορισμούς και να δώσει ανοικτή πρόσβαση.

Αναφορές

Collis, B. (1996). *Tele-learning in a Digital World The future of distance learning*. London International Thomson Computer Press.

Creswell, J. (2011). *Εκπαιδευτική Έρευνα, Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Έλλην/Ίων

Αρμακόλας, Σ. (2018). *Διερεύνηση, ανάλυση και μελέτη των παραγόντων που επιδρούν σε περιβάλλον σύγχρονης τηλεεκπαίδευσης με αξιοποίηση συμμετοχικών-βιωματικών τεχνικών* (Doctoral dissertation, Πανεπιστήμιο Πατρών. Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών. Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης).

Αρμακόλας, Σ., Παναγιωτακόπουλος, Χ., & Μασσαρά, Χ. (2015). Η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση και το μαθησιακό περιβάλλον στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 8(2A).

Ευμορφοπούλου, Ε., & Λιοναράκης, Α. (2015). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε μεικτά και πολυμορφικά μοντέλα. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 8(2A), 168-172 .

Κελενίδου Π., Αντωνίου, Π., & Παπαδάκης, Σ. (2017). Η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Συστηματική ανασκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 9(2A), 168-184.

Παπαδημητρίου, Σ., & Λιοναράκης, Α. (2016). Ο Ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου και η ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξής του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, 5(2A), 38-55.

Τζήλου, Γ., & Παπαδημητρίου, Σ. (2019). Η διδακτική των Μαθηματικών μέσω της Τέχνης με την Αξιοποίηση Ψηφιακών Τεχνολογιών: Μία Έρευνα-Δράση στο πεδίο της Συμπληρωματικής Σχολικής εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 15(1), 136-159.

